

1. Introduccion:

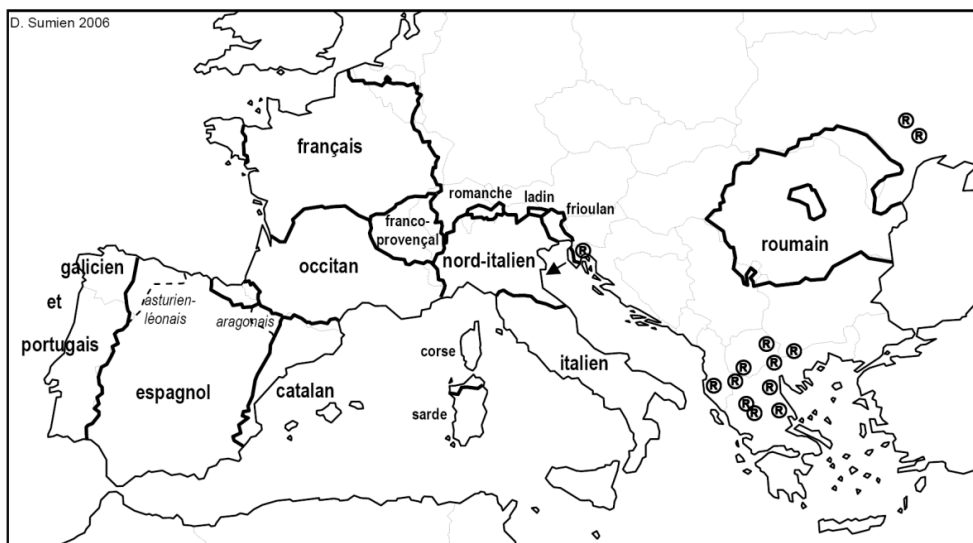

Malgrat una fòrta politica lingüistica que, dempuèi d'annadas, volguèt faire de monolingüisme francés un dels ciments de la coesion nacionala, França demòra auèi plan multilingüa mercés a la lengas de l'immigracion, mas sustot mercés al patrimòni lingüistic excepcional, compausat de 5 lengas romanas (domeni d'oïl, occitan, catalan, francoprovençal, còrse), de 3 varietats de lengas germanicas (alsacian, francic e flamenc occidental), d'una lenga celtica (breton) e una varietat pro-indó-europenc (basc).

2. Origina, espaci e dialècte

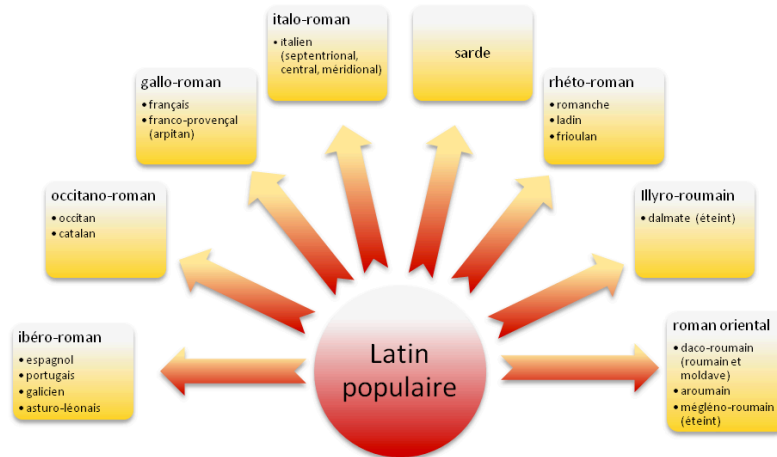
1. Del latin a las lengas romanas

La lenga occitana (lenga d'òc) fa part de la familha de la lengas romanas. La romanizacion representava un long procediment d'expansion culturala e economica que , dins la lenga, menava a una mutacion progressiva del latin oral. Vertat que parlat per mantuna populacion diversa, lo latin se diversificava en dialèctes.

Prononciat amb d'accents diferents, enriquesit per las lengas d'origina, se transformava pauc a cha pauc.

Aquesta mutacion menava al sègle V l'emergéncia progressiva de las lengas sonadas «romanas»: castilhan, portugués, francés, italian, sarde, retic, occitan e catalan.

2. L'espaci de l'occitan

L'espaci lingüistic occitan es pro important que s'expandisca dins 3 Estats europenc:

- En França, l'occitan es present dins 6 regions administrativas (Auvèrnha, Aquitània, Lengadòc-Rosselhon, Limosin, Miègjorn-Pirenèus, Provença-Alps-Còsta d'Azur) e s'expandís dins 3 autres (Centre, Poitou-Charentes, Ròse-Alps).
- En Itàlia, l'occitan se parla per las vals de Piemont italian (Províncias de Turin e de Coni) e al sud d'Itàlia (Guardia Piemontese).
- En Espanha, l'occitan es la lenga oficiala de Val d'Aran.

L'occitan pòt èsser definit coma una lenga polinamica de 6 grandas varietats dialectalas : lo gascon, lo lengadocian, lo provençal, lo limosin, l'auvernhat, lo vivari-alpin. Cap de predominància d'una varietat dialectala n'existís pas; l'idèa es d'aver una unitat lingüistica dins lo respèct de la variacion dialectala.

3. Los dialèctes de l'occitan

La lenga occitana se compausa de 6 dialèctes que se pòdon gropar en 3 :

- l'occitan meridional (sud-occitan) : lengadocián e provençal,
- l'occitan septentrional (nòrd-occitan) : limosin, auvernhat e vivari-alpin,
- le gascon.

3. Istòria de la lenga occitana

1. L'emergéncia d'una lenga

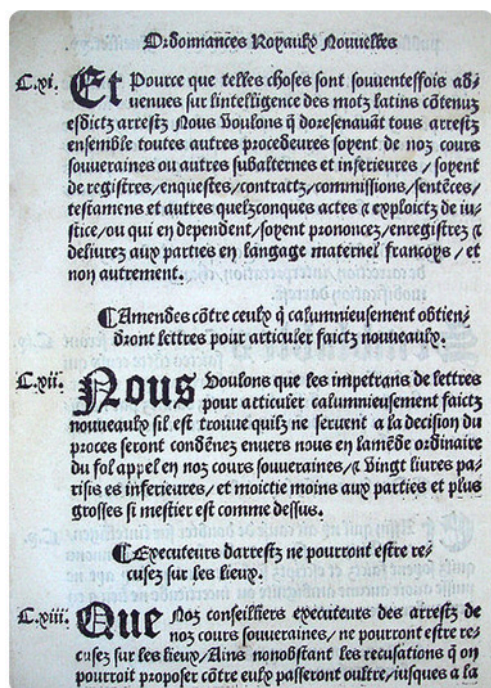
Tre l'Edat Mejana, l'occitan venguèt una vertadièra lenga romana: lenga de comunicacion de la vida vidanta, lenga utilizada pels registres oficials sabents e prestigioses. L'occitan ten progressivament totas las gamas dels registres qu'una lenga pòt téner. Sembla espelir coma una bèla lenga de cultura europenca, tant coma l'italian, l'espanhòl o lo francés.

Aviá pas encara de nom. En 1216, Raymond VI de Tolosa la sona «nòstra lenga». Lo nom «Lenga d'òc» apareis mai tard, entre la fin del sègle XIII e la debuta del sègle XIV per l'usatge administratiu del Reialme e per la pluma de Dante que fa la diferéncia entre lenga d'òc, lenga d'oïl.

Las lengas romanas van començar pauc a cha pauc a s'escriure e l'occitan serà per aqueste domeni un dels mai aborius. Puèi al sègle XI, ten un plaça pels registres «nòbles»; es pas pus sonque lo latin. En primièr los Trobadors amb l'amor cortés , la *fin'amor*, expandisson un modèl literari poetic e musical que florirà en Euròpa. Çaqueuà l'occitan ven una lenga administrativa , juridica e comerciala que fa pas mestièr al latin. Es tanben una lenga scientifica (manuscrit de la cirurgia d'Albucassis) , matematica, retorica... Fin finala, es una lenga de fe (traduccion del novèl testament e ritual catarre entre 1280 e 1330).

Atal l'occitan demòra mantun sègle e ten una plaça escrita «nòbla».

2. L'occitan contra la lenga del rei

L'annexion progressiva de las províncias meridionalas al reialme de França aprèp la Crosada contra los Albigeses (los Catarres) al sègle XIII, introdusís una situacion lingüística novèla.

Quitament se los escribes oficials occitan s'espandisson aprèp lo restacament Lengadòc, sèm plan dintrats en concurréncia amb lo francés, lenga del poder.

La promulgacion de l'ordonància Vilièrs-Cotterèts en 1539, jos lo règne de Francés Ièr, presenta l'oficializacion del francés escrich.

Segon l'article 111, los documents devon èsser redigits « en lenga mairala francés e non pas autrament. » Aquela promulgacion presenta la fin dels usatges escribes de l'occitan, quitament se s'emplegava encara per carrièras.

Per la poblacion meridionala, majoritàriament analfabèta, aqueles cambiaments son pas perceptibles e l'occitan demòra çaquelà pendent mantun sègle la lenga de la vida vidanta de mantun milion de Meridionals. Aquò rai, lo procediment de substitucion lingüística debuta quitament se d'escrivans defendon l'escritura literària en occitan. Vesèm qu'en tot perdent sa legitimitat pels registres los mai nauts, l'occitan pèrd sa grafia e sas estructuras lingüísticas en qualques decennias.

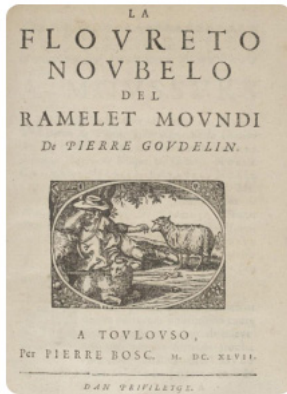
Extrach d'un testament datat de 1600 redigit a Sant-Pons :

" Ce jour vint e cet del mes de dezembre, l'an mil sieis cens Pieres Buscaylet, per la graso de Dieu sans estre tengut d'auquino maladio corporelo, estan an mon bon sens et memorio, mes consideran que non aven causo plus sertenno que de moury ny cauzo plus incerteno que l'ouro d'aquelo, apres ave recomandado mon armo a Dieu, que ly plaso me perdona mas fautos et peccatx, pregan ausy la Verge Mario et totx lous santz et santos de paradis, que leur plasio de pregua Dieu per my, ey voulgut faire mon testamen e ma darieiro volontat. "

3. La primièra diglossia : una estabilitat relativa

Del sègle XV dusca a la Revolucion, la situacion lingüística demòra relativament identica que l'occitan es la lenga de comunicacion de la vida vidanta de la poblacion meridionala. Lo francés es pro inapropiat, pauc natural per las conversacions.

La primièra diglossia (concèpte d'una lenga desvalorizada a costat d'una altra amb l'idèa d'una lenga nauta (aicí lo francés) e d'una lenga bassa (occitan)) se caracteriza doncas per la pèrda dels registres occitans. Al sègle XVI, lo francés ven lenga administrava oficiala escricha pel territòri francés tot. Ven un simbòl identitari del pais, sustot aprèp la guèrra de Cent Ans contra los Anglèses. Al sègle XIX, de causidas lingüísticas normativas fixan pauc a cha pauc l'ortografia e los poètas de la Pleiada quilhan lo francés al nivèl de las grandas lengas de culturas tant coma lo grèc e lo latin.

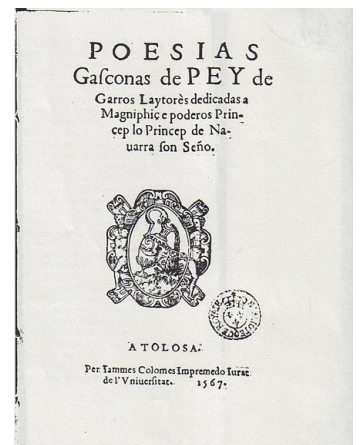

Se l'occitan administratiu desapareis, l'occitan literari ensaja de viure. Dins Miègjorn ensajan una renaissença literari occitana; subrenada una seria de manifestes lingüistics qu'ensagen de instituir la dignitat de la lenga occitana a l'escrich.

Cobèrta de l'edicion de 1647 del Ramelet Moundi de Pèire Godolin

Aqueste moviment de renaissença de literatura occitana aurà plan de mal a se faire ausir contra la literatura francesa qu'aja un sosten institucional, mas tanben de tecnicas modèrnas coma l'estampariá alara que la literatura occitana es manuscrita. Quitament se la literatura occitana demòra auèi ven marginala. Los escrivans an pas pus la causida que de tornar a lor dialècte per defendre la lenga.

Aquela Epistòla de Pey de Garros pareis coma un vertadièr manifeste per la defensa de la lenga.

Epître de Pey de Garros (1567)

*" Pux doncas qe plazut vos a
 Rhythmes en gascon compauzá,
 De my vos n'eratz pas estat
 En vaganau sollicitat
 A prene la causa damnada
 De nosta lenga mesprezada ;
 Damnada la podétz entene.
 Si degun no la vo dehene
 Cadun la leixa e desempara,
 Tot lo mond l'apera barbara,
 E, q'es causa mes plañedera,
 Nosautz medix nos trupham dera.
 O praube liatge abuzat,
 Digne d'este despaizat,
 Qui leixas per ingratitud
 La lenga de ta noyritud
 Per qant tot seré pla condat.
 Aprene un lengatge hardat,
 E no ges conde de l'ajuda
 Au pays naturau deguda.
 Aqo be's, a pla tot pensá,
 Son pays mau recompensá
 Més, de ma part, jo'bz asseguri
 E religiosament vos juri
 Que jo scriuré dam vehementia,
 No'm cararé. n'auré patientia.
 Deqia qe siam totz acordatz
 E d'ua conspiracyon bandatz.
 Per l'hono deu pays sostengue
 E per sa dignitat mantengue.
 No pas d'espazas aguzadas,
 Ny lansas de sang ahamadas,
 Om sap prou que l'arnes luzent
 Nos es de natura plazent
 E qe's sabem plan maejá,
 Qui nos ven tarrabusteja ;
 Més au loc de lansas pontxudas.
 Armem-nos de plumas agudas
 Per ornà lo gascon lengatge.
 Verge om prezique d'atge en atge
 La gent, la bera parladora,
 Com en armas es vencedora [...] "*

Puisqu'il vous a plu
 de composer des vers en gascon,
 vous n'aurez pas été par moi
 sollicité en vain
 de prendre la cause perdue
 de notre langue méprisée .
 Vous pouvez la considérer comme
 condamnée,
 puisque nul ne veut la défendre
 et que chacun l'abandonne et la maltraite,
 que tout le monde l'appelle barbare
 et, chose bien plus déplorable,
 que nous-mêmes nous nous moquons
 d'elle.
 Oh! toi, pauvre génération abusée,
 digne d'être chassée de son pays,
 qui avec ingratitude laisses
 la langue de ta nourrice
 pour apprendre, en fin de compte,
 un langage fardé,
 et ne te soucies en rien de l'aide
 due au pays d'origine !
 Que voilà bien, à y réfléchir,
 son pays mal récompensé
 Mais, pour ma part, je vous assure
 et vous jure en conscience
 que j'écrirai avec véhémence,
 que je ne me tairai pas et que je n'aurai de
 repos
 que nous ne soyons tous unis
 et rassemblés dans une résolution
 commune
 pour soutenir l'honneur de pays
 et pour maintenir sa dignité.
 Non pas avec des épées aiguisées,
 ni avec des lances avides de sang,
 car on sait bien que le harnais luisant
 n'a rien de naturellement agréable,
 quoique nous sachions le manier comme il
 faut
 contre qui vient nous tarabuster.
 Mais au lieu de lances pointues,
 armons-nous de plumes bien taillées
 Pour orner le langage gascon,
 afin que d'âge et âge on vante
 cette race et son si beau parler
 qui vaincra comme par les armes [...] "

Tre lo sègle XVIII, la literatura occitana se vei al teatre popular, las satiras, las parodias.. e pertòca lo pòble que coneis pas una altra lenga. Pauc a cha pauc se parla pas pus de diglossia , de lenga bassa, mas l'occitan ven un dialècte , e arriba lo tèrme de «patés». Mai que mai, lo sègle de Las Luses associarà lo francés al progrès de la rason e de las sciéncias, alara que l'occitan serà associat a una vida retrograda e arcaïca.

4. La segonda diglossia: lo procediment de substitucion lingüistica

La lenga orala menaçada

La segonda diglossia, que debuta a la Revolucion francesa, vei nàisser lo projècte de menar al tèrme l'eradicacion totala de la lenga occitana tant coma las lengas de mai en França. Aqueste còp, es la lenga orala qu'es visada , es a dire la lenga de la familha, del pòble.

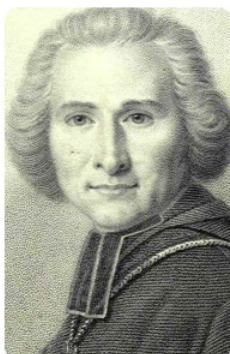
Pauc de temps aprèp la proclamacion de la lèra Republica (1792), las posicions per las lengas regionalas se van afortir. Dins lo *rapòrt del Comitat* (27 de genièr de 1794) Bertrand Barère, assòcia d'unas lengas regionalas al «fanatisme», a la «supersticion» e a la «contra-revolucion»

" Le fédéralisme et la superstition parlent bas-breton ; l'émigration et la haine de la République parlent allemand ; la contre-révolution parle l'italien, et le fanatisme parle le basque. Cassons ces instruments de dommage et d'erreur. "

" D'ailleurs, combien de dépenses n'avons-nous pas faites pour la traduction des lois des deux premières assemblées nationales dans les divers idiomes parlés en France ! Comme si c'était à nous à maintenir ces jargons barbares et ces idiomes grossiers qui ne peuvent plus servir que les fanatiques et les contre-révolutionnaires ! "

Lo discors revolucionari

La Revolucion va botar en plaça una vertadièra politica lingüistica que va promòure l'emplec del francés coma lo vector del progrès e de las idèas revolucionariás. Es la debuta de la caça al «patés». Lo mestritge de la lenga francesa apareis coma l'integracion vertadièra a la comunautat nacionala.

Abbé Grégoire (1750-1831)

Lo 4 de junh de 1794, l'abat Gregoire presenta a la Convencion nacionala un tèxt que lo títol es sans cap d'ambigüitat: «*Rapport sur la nécessité et les moyens d'anéantir les patois et d'universaliser l'usage de la langue française.*» Pòrta invitacion al pòble francés d'aprene e de respectar la lenga nacionala; vaquí una citacion :

" Citoyens, vous avez le bonheur d'être Français, et cependant une

qualité essentielle manque au grand nombre d'entre vous pour mériter ce titre dans toute son étendue : les uns ignorent complètement la langue nationale, d'autres ne la connaissent qu'imparfaitement [...] néanmoins la connaissance et l'usage exclusif de la langue française sont intimement liés au maintien de la liberté , à la gloire de la République, c'est à dire à votre bonheur, puisque ses intérêts sont les vôtres [...]

Los primèrs signes d'una renaissença literària

Al meteis temps que l'abat Gregoire a dubèrt «la caça al patés», a paradoxalament e involontàriament suscitats l'interès d'unes sabents per la lenga d'òc. A través los manuscrites medievals (articles notariaus, comunals o cançons de Trobadors...) se vei plan que lo «patés» es una vertadièra lenga. Se vei sustot en çò dels filosòfs franceses coma Nodier, Fauriel, Raynouard, Rochegude, Fabre d'Olivet...

Fabre d'Olivet a un sentit d'injustícia fèita a la lenga occitana, l'associant al mite de la «masqueta de fèrre», sòrre encombranta de la lenga francesa.

" Mais enfin que les habitants des provinces septentrionales fiers de leurs succès et jaloux de relever l'honneur de cette langue d'OUÏ, qui du plus humble berceau, s'est élevée vers le trône, aient cherché à faire oublier jusqu'au nom de sa sœur aînée, la langue d'Oc, je n'y trouve au fond rien que d'assez naturel : ce qui m'étonne davantage, je l'avoue, c'est de voir les habitants des provinces méridionales, que cet orgueil humilie, laisser tranquillement traiter de patois leur langue maternelle et répéter eux-mêmes cette épithète injurieuse. C'est témoigner une grande ignorance de sa propre histoire ou faire un grand sacrifice à la vanité de ses vainqueurs ! " La lenga d'òc dins sos principises constitutius, 1820

Al sègle XIX, la Societat arqueologica de Besièrs, sabenta fargada en 1834, parla de la lenga occitana coma d'una vertadièra lenga romana e farga en 1838 lo concurs poetic annadièr dubèrt a l'occitan. Cap a la mitat del sègle XIX, la lenga d'òc se torna trapar per la premsa e apareis coma un marcaire d'identitat e regional (mercé als poètas coma Jasmin, Gelu o Peyrottes). Lo desvelopament de l'occitan literari mena los escrivans a s'acampar a l'entorn de Frederic Mistral per fargar lo Felibritge. Lo succès de Mistral mai que mai amb Mirèio (1858) rend lo movement popular e

permet de fargar un ret de defensa de la lenga d'òc. Es aquí que se pausa tanben la question de la grafia unitària ditz «grafia mistralenca» amb Romanilha.

Malgrat un resson nacional, veire internacional d'aquela renaissença literària (Mistral obtenguèt lo prèmi Nòbel de literatura en 1904), aqueste movement quitament plan

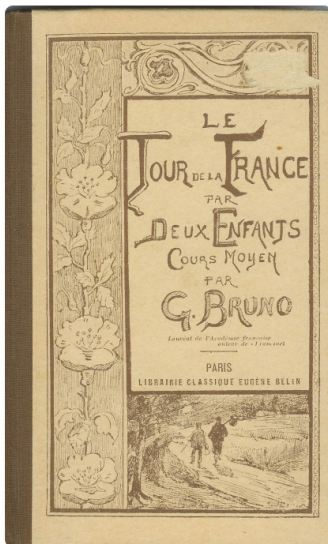
present dins lo territòri lingüistic occitan , serà pas capable de cambiar los prejutzats de la lenga. Rai d'aquò Mistral daissarà una referéncia incontornabla *Lou Tresor dóu Felibrige*.

L'escolarizacion

Per l'occitan, coma per las autras lengas de França, l'escòla ven lo luòc de l'estigmatizacion del «patés» e dels locutors. Percorrèt lo sègle XIX tot, e acabèt per convèncer los occitanofòns que lor lenga foguèsse inferiora a las autras lengas.

Auèi encara, d'unes Franceses demòran convencut del biais monolitic de la lenga francesa dempuèi de sègles, tant dins l'ensenhament coma dins l'evolucion culturala, literària e politica de la França. Lo fait que l'escòla agèt pas contribuir a esparhir de coneissenças cap a las lengas de França, faguèt pas que afortir lo sentit dels occitanofòns de parlar un «patés». Sens la coneissença de l'istòria culturala d'una lenga, de sa plaça, de las sistèmas de codificacion que coneguèt, i pòsca pas aver de consciéncia lingüistica collectiva.

Dins un manual escolar de 1877 legit per mantuna generacion d'escolans , vesèm que l'educacion nacionala fa clarament la promocion del monolingüisme francés que l'aprendissatge va poder contribuir a la coesion nacionala:

" L'hôtelière était une bonne vieille, qui paraissait si avenante, qu'André, pour faire plaisir à Julien, se hasarda à l'interroger, mais elle ne comprenait que quelques phrases françaises, car elle parlait à l'ordinaire, comme beaucoup de vieilles gens du lieu, le patois du midi.

André et Julien, qui s'étaient levés poliment, se rassirent tout désappointés.

Les gens qui entraient parlaient tous patois entre eux ; les deux enfants, assis à l'écart et ne comprenant pas un mot à ce qui se disait, se sentaient bien isolés dans cette ferme étrangère. [...]

« - Pourquoi dont tous les gens de ce pays-ci ne parlent-ils pas français ? »

« - C'est que tous n'ont pas pu aller à l'école. Mais dans un petit nombre d'années, il n'en sera plus ainsi, et par toute la

France on saura parler la langue de la patrie. »

En ce moment, la porte d'en face s'ouvrit de nouveau ; c'étaient les enfants de l'hôtelière qui revenaient de l'école.

« - André », s'écria Julien, « ces enfants doivent savoir le français, puisqu'ils vont à l'école. Quel bonheur ! Nous pourrions causer ensemble. » "

La convèrsa a l'usatge del francés jòga sul sentit de vergonha que deu suscitar l'usatge del «patés» quitament suls locutors. L'escolarizacion obligatòria met en jorn una vertadièra «schizoglossia». La lenga mairala de l'enfant, la que constituís l'identitat, aquela lenga es estigmatizada a l'escòla. Paradòxa tanben en çò dels parents qu'avián vergonha de la lenga que parlèron. Mai que mai la paradòxa que los parents apondèron de punicions als enfants qu'avián parlat occitan en classa. Vesèm plan l'obligacion de passar al francés.

Emai, las condicions socioeconomicas menèron a un cambiament de la vida tradicionala; l'industrializacion tant coma la mesa en plaça del camin de fèrre menèron las poblacions caps als centres urbans. Dins aqueste contèxte, lo passatge al francés ven lo mejan de la promocion sociala.